

PROTECȚIA DREPTURILOR PROCESUALE ALE PERSOANELOR JUDECATE ÎN LIPSĂ. REPERE DIN DREPTUL UNIUNII EUROPENE ȘI DIN JURISPRUDENȚA CEDO

Marian-Silviu Rus¹⁾

Rezumat: Acest material își propune să efectueze o analiză a viziunii Uniunii Europene în legătură cu instituția rejudecării persoanelor judecate în lipsă, prin prisma acquisului comunitar, respectiv a diferitelor decizii-cadru care fac referire la deciziile pronunțate în absența persoanei în cauză de la proces, precum și pe baza jurisprudenței relevante în materie a celor două entități europene ce veghează la respectarea drepturilor omului, Curtea de Justiție a Uniunii Europene și Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Considerăm că studiul de față poate constitui un instrument eficace în interpretarea și aplicarea căii extraordinare de atac a redeschiderii procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate, reglementată în Codul de procedură penală – Partea specială, Titlul III, Judecata, Capitolul V, Căile extraordinare de atac, Secțiunea a 4-a, art. 466-469. O a doua parte a prezentului studiu, care va fi publicată la o dată ulterioară, își propune să analizeze reglementarea instituției în dreptul procesual penal român, din perspectiva îndeplinirii cerințelor impuse de nivelul de protecție atașat Convenției Europene a Drepturilor Omului și jurisprudenței dezvoltate pe baza acesteia, expus în prezentul studiu.

Summary: This paper aims to carry out an analysis of the vision of the European Union in relation to the institution of rejudging the persons tried in absence, from the point of view of the Community acquis, respectively of the different framework decisions referring to the decisions made in the absence of the accused person from the trial, as well as based on the relevant case law of the two European entities that oversee human rights, the Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights.

We consider that the present work can be an effective instrument in interpreting and applying the extraordinary appeal of the reopening of the criminal trial in the case of a judgment made in the absence of the convicted person, regulated by the Code of criminal procedure - Special Part, Title III Judgment, Chapter V - Extraordinary appeal, Section 4 - art. 466-469. A second part of the present paper, which will be published at a later date, aims to analyze the institution's regulation in Romanian criminal procedural law, from the perspective of meeting the requirements imposed by the level of protection attached to the European Convention on Human Rights and the jurisprudence developed on its basis, detailed in the present study.

¹⁾ Marian-Silviu Rus este avocat, membru al Baroului Cluj. Poate fi contactat la adresa de e-mail marian.rus@chirita-law.com

1. INTRODUCERE

Pentru o lungă perioadă de timp, instituția judecării persoanelor judecate sau condamnate în lipsă nu a cunoscut o reglementare expresă ori completă, nici la nivelul Uniunii Europene și nici în dreptul procesual român. Odată cu trecerea timpului, s-au cristalizat anumite coordonate dispersate în diferite acte normative comunitare, pe baza cărora s-a format o jurisprudență relativ amplă la nivelul instanțelor europene în ceea ce privește judecata *in absentia*. Identificarea acestora poate constitui un demers dificil de realizat, cu atât mai mult cu cât nu a fost adoptat un act normativ centrat strict pe acest subiect, iar instituția nu s-a bucurat de o preocupare riguroasă din partea teoreticienilor.

De aceea, în primul capitol va fi trecută în revistă și analizată reglementarea existentă la nivelul Uniunii Europene și a jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene, pentru ca în capitolul doi să fie trasate câteva reguli extrase din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Acestea au constituit rațiunile din spatele modului de reglementare în dreptul procesual penal român a căii de atac extraordinare a redeschiderii procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate de la articolele 466-469 C.proc.pen.

2. STANDARDUL DE PROTECȚIE A DREPTURILOR PROCESUALE ALE PERSOANELOR JUDEcate ÎN LIPSĂ POTRIVIT UNIUNII EUROPENE

2.1. DECIZIA-CADRU NR. 299/2009/JAI ȘI JURISPRUDENȚA DEZVOLTATĂ PE BAZA ACESTEIA

În considerarea faptului că adoptarea diverselor decizii-cadru de punere în aplicare a principiului recunoașterii reciproce a hotărârilor judecătorești definitive nu abordează chestiunea hotărârilor care au fost emise în urma unui proces la care persoana în cauză nu a fost prezentă²⁾, la nivelul Uniunii Europene a fost adoptată Decizia-cadru nr. 2009/299/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009 de modificare a Deciziilor-cadru nr. 2002/584/JAI, nr. 2005/214/JAI, nr. 2006/783/JAI, nr. 2008/909/JAI și nr. 2008/947/JAI, de consolidare a drepturilor procedurale ale persoanelor și de încurajare a aplicării principiului recunoașterii reciproce cu privire la deciziile pronunțate în absența persoanei în cauză de la proces³⁾ (denumită în continuare, Decizia-cadru).

Având în vedere faptul că această decizie-cadru reprezintă poate cea mai complexă codificare referitoare la drepturile procedurale ale persoanelor judecate sau condamnate în lipsă, în încercarea de a desprinde viziunea Uniunii Europene, în rândurile ce urmează vom realiza o prezentare a deciziei, făcând referire la fiecare dintre modificările relevante sub aspectul mandatului european de arestare.

Apariția acestei decizii-cadru în peisajul european a produs, fără îndoială, un impact semnificativ asupra acquisului comunitar relevant în acest domeniu, fiind de natură să înlăture obstacolele create în calea cooperării judiciare ca urmare a neabordării în mod integrat a chestiunii referitoare la hotărârile pronunțate în lipsă, să ușureze activitatea practicienilor și să constituie o bază pentru viitoarele instrumente din domeniu.

²⁾ Andre Klip, European criminal law, Ed. Intersentia, Cambridge-Antwerp-Portland, 2012, p. 293.

³⁾ Decizia-cadru nr. 299/2009, publicată în Jurnalul Oficial L 081 din 27 martie 2009.

O primă modificare adusă de decizia-cadru o reprezintă definirea termenului de „hotărâre pronunțată în lipsă”, arătându-se că prin aceasta se înțelege acea hotărâre care este dată în situația în care persoana în cauză nu a fost prezentă în timpul procedurilor care au dus la pronunțarea hotărârii respective.

În strânsă legătură cu definirea acestui concept se află motivele care, din perspectiva deciziei-cadru, pot justifica lipsa persoanei în cauză de la procesul în urma căruia a fost pronunțată decizia în lipsă, cu consecința imediată a refuzului privind executarea. Astfel, potrivit deciziei-cadru, recunoașterea și executarea unei hotărâri care a fost pronunțată în urma unui proces la care persoana în cauză nu a fost prezentă nu ar trebui refuzate în cazul în care aceasta din urmă a fost citată personal și, prin urmare, informată cu privire la data și locul stabilite pentru proces sau în cazul în care persoana în cauză a primit efectiv, prin alte mijloace, o informare oficială cu privire la data și locul stabilite pentru respectivul proces.

Mergând pe aceeași linie de idei, recunoașterea și executarea nu ar trebui refuzate nici în cazul în care persoana, având cunoștința de procesul stabilit, a fost apărută la proces de un avocat pe care l-a mandatat să facă acest lucru, acesta asigurându-se că asistența juridică este concretă și efectivă, indiferent dacă avocatul a fost ales de către persoana în cauză sau acesta a fost desemnat din oficiu. În această ordine de idei, este relevant faptul că, potrivit deciziei-cadru, asistența juridică în contextul în care se realizează fără prezența personală a inculpatului la proces, este concretă și efectivă doar în măsura în care persoana în cauză a avut posibilitatea de a alege în mod deliberat să fie reprezentată de către un avocat, în loc să se prezinte în persoană la proces.

Prin urmare, potrivit deciziei-cadru, în sarcina statelor membre este instituită obligația de realiza o procedură de informare cu privire la data și locul desfășurării procesului în așa fel încât să se poată determina fără echivoc faptul că persoana în cauză a avut cunoștința de procesul stabilit. Mai mult decât atât, se poate susține că nerespectarea dispozițiilor legale privind citarea determină nașterea unei prezumții în favoarea persoanei, deoarece citarea nelegală echivalează cu lipsa citării. În consecință, o persoană nelegal citată nu reprezintă altceva decât o persoană care nu a avut cunoștință despre procedurile desfășurate împotriva ei.

În acest sens a statuat și CJUE în afacerea *Dworzecki*⁴⁾, unde s-a arătat, pe de o parte, că „*articolul 4a alineatul (1) litera (a) punctul (i) din Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre, astfel cum a fost modificată prin Decizia-cadru 2009/299/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009, trebuie interpretat în sensul că expresiile «citată personal», precum și «a primit efectiv, prin alte mijloace, o informare oficială cu privire la data și locul stabilite pentru respectivul proces, în așa fel încât s-a stabilit fără echivoc faptul că persoana în cauză a avut cunoștință de procesul stabilit», care figurează în această dispoziție, sunt noțiuni autonome de drept al Uniunii și trebuie interpretate uniform în întreaga Uniune Europeană».*

Pe de altă parte, prin aceeași hotărâre s-a statuat și că „*articolul 4a alineatul (1) litera (a) punctul (i) din Decizia-cadru 2002/584, astfel cum a fost modificată prin Decizia-cadru 2009/299, trebuie interpretat în sensul că o citație precum cea în discuție în litigiul principal, care nu a fost notificată direct persoanei în cauză, ci a fost predată, la adresa acesteia din urmă, unei persoane adulte din gospodăria sa, care s-a angajat să predea citația persoanei solicitate, fără ca mandatul european de arestare să permită să se stabilească, eventual, dacă această persoană adultă a predat efectiv citația persoanei interesate, nu îndeplinește prin ea însăși condițiile prevăzute de această dispoziție».*

Ce se întâmplă însă în situația în care persoana în cauză nu depune niciun efort în a primi informațiile ce i-au fost adresate? Cu alte cuvinte, ce se întâmplă dacă aceasta prevede pornirea anumitor proceduri împotriva sa și, din acest motiv, se sustrage de la primirea citației? În această situație, în măsura în care organele statului au îndeplinit procedura de informare în conformitate cu legea, conduita persoanei de a se

⁴⁾ CJUE, *Dworzecki*, cauza C-108/16 PPU, hotărârea din 24 mai 2016.

sustrage de la primirea citației ar putea avea ca și consecință executarea mandatului european de arestare, considerându-se ca persoana în cauză a avut cunoștința de proces. Această problemă va fi dezbătută însă mai detaliat în capitolul dedicat jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului.

O altă modificare majoră din perspectiva mandatului european de arestare, adusă de decizia-cadru susmenționată, este eliminarea art. 5 alin. (1) din Decizia-cadru nr. 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre. Textul art. 5 permitea autorității de executare să refuze predarea în măsura în care autoritatea judiciară emitentă nu dădea asigurări considerate suficiente pentru a garanta persoanei care face obiectul mandatului european de arestare că va avea posibilitatea să solicite rejudecarea cauzei în statul membru emitent și să fie prezentă când se pronunță hotărârea. Cu alte cuvinte, autoritatea judiciară de executare putea supune executarea mandatului european de arestare condiției ca persoana în cauză să beneficieze de rejudecarea cauzei în statul emitent⁵⁾. După cum se poate observa, autoritatea de executare avea, de asemenea, posibilitatea de a aprecia în mod liber caracterul suficient al asigurărilor, fapt ce a creat impedimente în privința cazurilor când poate fi refuzată executarea.

Din acest motiv, Decizia-cadru nr. 2009/299/JAI, prin art. 2, elimină garanția prevăzută la art. 5 alin. (1) din Decizia-cadru nr. 2002/584/JAI, prevăzând-o însă ca motiv facultativ de refuz al executării mandatului european de arestare.

Noul articol introdus (art. 4a) stabilește în primul alineat regula în această materie, și anume faptul că lipsa persoanei de la procesul în urma căruia a fost pronunțată decizia constituie motiv de neexecutare facultativă a mandatului european de arestare. Trebuie menționat faptul că, în jurisprudența sa, CJUE a analizat inclusiv noțiunea de „proces în urma căruia a fost pronunțată decizia”, ajungând la concluzia că această sintagmă se referă exclusiv la procesul în care a fost analizată acuzația în fondul ei, fără a se putea raporta la alte eventuale procese conexe prin care s-ar pune în aplicare eventuale norme procedurale, cum ar fi revocarea sau anularea suspendării executării pedepsei⁶⁾.

În continuare sunt prevăzute patru excepții de la această regulă care au ca efect stabilirea unor temeieri clare și comune ce permit „autorității de executare să execute decizia în pofida absenței persoanei de la proces, respectându-se pe deplin dreptul persoanei la apărare”. Mai mult decât atât, în măsura în care sunt îndeplinite condițiile impuse de aceste excepții, autoritatea judiciară de executare nu poate refuza, fiind obligată să execute mandatul european de arestare. În același timp, având în vedere faptul că excepțiile nou introduse sunt caracterizate de exhaustivitate în ceea ce privește reglementarea ipotezelor care s-ar putea ivi, acestea restrâng practic situațiile în care persoana în cauză ar putea justifica opunerea la executarea mandatului european de arestare.

Alineatul 2 al articolului 4a stabilește că, în cazul în care un mandat european de arestare este emis în scopul executării unei pedepse sau a unei măsuri de siguranță privative de libertate, în condițiile menționate la alineatul 1 lit. d), iar persoana în cauză nu a primit în prealabil nicio informare oficială cu privire la procedurile penale împotriva sa, această persoană ar putea solicita, atunci când este informată cu privire la conținutul mandatului european de arestare, o copie a hotărârii judecătorești, înainte începerii procedurii de predare. Hotărârea judecătorească îi este furnizată persoanei în cauză numai în scop informativ, aceasta nefiind considerată o notificare formală a hotărârii judecătorești și neputând declanșa curgerea termenelor aplicabile pentru solicitarea unei noi proceduri de judecată sau a unui căi de atac.

În cazul în care persoana predată în condițiile menționate la alineatul 1 lit. d) a solicitat rejudecarea cauzei sau promovarea unei căi de atac, se impune ca detenția persoanei care așteaptă rejudecarea cauzei sau

⁵⁾ CJUE, *Stefano Melloni c. Ministerio Fiscal*, C-399/11, hotărârea din 26.02.2013, § 40.

⁶⁾ CJUE, *Samet Ardic*, C-571/17 PPU, hotărârea din 22 decembrie 2017.

promovarea unei căi de atac să fie revizuită în conformitate cu legislația statului membru emitent, până la finalizarea procedurilor, fie în mod regulat, fie la solicitarea persoanei în cauză, acordându-se importanță deosebită posibilității ca detenția să fie suspendată sau întreruptă (art. 4a alin. 3).

În esență, art. 4a prevede în mod exhaustiv cazurile în care se consideră că drepturile procedurale ale persoanei care nu a fost prezentă la proces au fost respectate și, pe cale de consecință, executarea mandatului european de arestare este obligatorie.

2.2. CJUE – CAUZA *STEFANO MELLON C. MINISTERIO FISCAL*

În colaborarea sa cu instanțele judecătorești din statele membre, recent, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, în cadrul procedurii întrebărilor preliminare, a oferit o interpretare a art. 4a din Decizia-cadru nr. 299/2009/JAI, care a avut ca finalitate clarificarea anumitor aspecte referitoare la domeniul de aplicare a acestei dispoziții.

Cererea de hotărâre preliminară a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul Melloni, pe de o parte, și Ministerio Fiscal (Ministerul Public), pe de altă parte, cu privire la executarea unui mandat european de arestare emis de autoritățile italiene pentru executarea unei pedepse privative de libertate de zece ani pentru săvârșirea infracțiunii de bancrută frauduloasă, pronunțată în lipsă, la care acesta a fost condamnat.

Din starea de fapt, astfel cum a fost reținută în cererea de pronunțare a hotărârii preliminare, reiese că domnul Melloni, aflat în faza de urmărire penală în Italia, după ce a beneficiat de o liberare pe cauțiune, a fugit, astfel încât nu a mai putut fi predat autorităților italiene. Ca urmare a acestui fapt, Tribunalul din Ferrara prin hotărârea din 21 iunie 2000 (confirmată ulterior prin hotărârea 14 martie 2003 a Curtea de apel din Bologna) l-a condamnat pe domnul Melloni la o pedeapsă privativă de libertate pronunțată *in absentia*. Prin hotărârea din 7 iunie 2004, Curtea Supremă de Casație a respins recursul formulat de avocații domnului Melloni. La 8 iunie 2004, Parchetul General al Republicii de pe lângă Corte d'Appello di Bologna a emis un mandat european de arestare pentru executarea condamnării pronunțate de Tribunalul din Ferrara, iar, ca urmare a arestării domnului Melloni de către poliția spaniolă, acesta a sesizat Camera întâi a Secției penale din Audiencia Nacional, opunându-se predării sale autorităților italiene.

În argumentația pe care a susținut-o, domnul Melloni a evidențiat faptul că în apel acesta a desemnat un alt avocat decât cei doi care l-au reprezentat anterior, revocând mandatul acordat acestora, însă notificările au continuat să fie adresate acestor doi avocați. De asemenea, acesta a susținut că legislația procedurală italiană nu prevede posibilitatea de a formula o cale de atac împotriva condamnărilor pronunțate în lipsă și că, prin urmare, executarea mandatului european de arestare ar trebui să fie supusă condiției ca Republica Italiană să garanteze posibilitatea de a formula o cale de atac împotriva hotărârii.

Ca urmare a respingerii acestei acțiuni de către curtea spaniolă, domnul Melloni a introdus, în fața instanței de contencios constituțional din Spania, o plângere constituțională împotriva ordonanței prin care Audiencia Nacional⁷⁾ a decis predarea acestuia autorităților italiene în vederea executării pedepsei care i-a fost aplicată. În susținerea acestei căi de atac, reclamantul învederează că, în măsura în care statul spaniol acceptă predarea către alte state care permit condamnările în lipsă în cazul infracțiunilor grave, fără a condiționa predarea de posibilitatea condamnatului de a ataca respectiva condamnare în lipsă, se aduce atingere cerințelor absolute care decurg din dreptul la un proces echitabil, astfel cum este prevăzut de Constituția spaniolă.

⁷⁾ Instanța supremă spaniolă cu competență specială în materie penală.

Instanța de trimitere a amintit că cerința impusă pentru predarea persoanei condamnate este inerentă conținutului esențial al dreptului constituțional la un proces echitabil, iar dificultatea revine ca urmare a eliminării art. 5 din Decizia-cadru nr. 2002/584/JAI, care prevedea posibilitatea ca executarea mandatului european de arestare să fie supusă condiției ca persoana în cauză să beneficieze de rejudecarea cauzei în statul membru emitent.

Am decis evidențierea anumitor aspecte relevante din perspectiva stării de fapt pentru a contura considerentele care au fundamentat întrebările adresate Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Astfel, în cadrul cererii de pronunțare a hotărârii preliminare, Curtea Constituțională spaniolă a invitat Curtea să formuleze un răspuns la întrebarea dacă art. „4a alin. 1) din Decizia-cadru Decizia-cadru 2002/584/JAI, în versiunea în vigoare care rezultă din Decizia-cadru 2009/299/JAI, trebuie interpretat în sensul că nu permite autorităților judiciare naționale, în cazurile menționate în dispoziția respectivă, să supună executarea unui mandat european de arestare condiției ca respectiva hotărâre de condamnare să poată fi revizuită, pentru a garanta dreptul la apărare al persoanei interesate”.

Considerăm că, dincolo de temeinicia și elocvența interpretării art. 4a oferită de Curtea de la Luxemburg, întrebarea adresată acesteia de instanța spaniolă este caracterizată de o oarecare lipsă de relevanță, având în vedere claritatea cu care au fost edictate dispozițiile art. 4a, pentru că răspunsul la această întrebare poate fi desprins cu relativă ușurință prin parcurgerea aprofundată a textului. Cu toate acestea, replica instanței europene prezintă importanță, întrucât stabilește domeniul de aplicare a acestui articol prin prisma „modului de redactare, a economiei și finalității acestei dispoziții”.

Prin urmare, din modul de redactare a articolului 4a alin. (1) din Decizia-cadru nr. 2002/584/JAI, se poate desprinde concluzia că legiuitorul Uniunii a introdus un nou motiv facultativ de neexecutare a unui mandat european de arestare, însoțit de patru excepții care privează autoritatea judiciară de executare de posibilitatea de a refuza executarea mandatului european de arestare în cauză. Astfel, apare ca o consecință logică faptul că autoritatea judiciară de executare nu poate condiționa predarea unei persoane condamnate în lipsă de posibilitatea unei revizuirii în prezența sa a hotărârii de condamnare⁸⁾.

În favoarea unei astfel de interpretări literale a art. 4a alin. (1) pledează atât economia dispoziției, cât și obiectivele urmărite de legiuitorul Uniunii. Astfel, abrogarea art. 5 din Decizia-cadru 2002/584/JAI (care permitea autorității judiciare de executare să supună executarea mandatului european de arestare condiției ca persoana în cauză să beneficieze de rejudecarea cauzei în statul membru emitent) și înlocuirea acestei dispoziții cu art. 4a au ca efect limitarea posibilității de a refuza executarea mandatului. Mai mult decât atât, astfel cum menționează considerentul (6) al deciziei-cadru, textul în discuție prevede: „condițiile în care nu ar trebui refuzate recunoașterea și executarea unei decizii pronunțate în urma unui proces la care persoana în cauză nu a fost prezentă în persoană”⁹⁾.

Astfel cum a arătat și avocatul general în concluzii¹⁰⁾, cazurile menționate la articolul 4a alineatul (1) literele (a)-(d) din decizia-cadru pot fi clasificate în două categorii.

Prima categorie înglobează literele (a) și (b) ale dispoziției. Astfel, în situația în care persoana în cauză a fost citată personal sau a primit o informare oficială cu privire la data și locul stabilite pentru proces și a fost informată că poate fi pronunțată o hotărâre în lipsă, precum și în situația în care persoana interesată, având cunoștință de procesul stabilit, a mandatat un avocat pentru a o apăra la proces și a fost într-adevăr apărută de avocatul respectiv, autoritatea judiciară de executare este obligată să execute mandatul european

⁸⁾ CJUE, *Stefano Melloni c. Ministerio Fiscal*, C-399/11, 26.02.2013, § 40.

⁹⁾ *Ibidem*, § 41.

¹⁰⁾ Concluziile avocatului general Yves Bot, CJUE, *Stefano Melloni c. Ministerio Fiscal*, C-399/11, 02.10.2013, § 56-64.

de arestare. În plus, în măsura în care situația persoanei interesate corespunde unei ipoteze dintre cele menționate, se poate susține cu fermitate faptul că persoana a renunțat în mod neechivoc să se prezinte la proces, astfel încât nu se poate prevala de un drept la rejudicarea cauzei.

Rezultă, așadar, că, în aceste două împrejurări, persoana interesată nu poate beneficia de rejudicarea cauzei în statul membru emitent, neexistând nicio cerință în acest sens. De asemenea, în aceste situații, în scopul executării hotărârii pe baza principiului recunoașterii reciproce, este suficient ca autoritatea emitentă, prin completarea secțiunii corespunzătoare a mandatului european de arestare, să dea asigurări că cerințele au fost îndeplinite (considerentul 6 al Deciziei-cadru 2009/299/JAI).

Ca urmare a reglementării art. 4a, singurele ipoteze în care persoana interesată poate beneficia de un drept la rejudicarea cauzei sunt cele menționate la literele (c) și (d), care constituie cea de a doua categorie. În esență, cele două litere „elimină marja de apreciere a autorității judiciare de executare, care trebuie să se încreadă în informațiile conținute în mandatul european de arestare”¹¹⁾.

Revenind la argumentarea susținută de Curtea Europeană, aceasta consideră că „soluția reținută de legiuitorul Uniunii, constând în prevederea exhaustivă a cazurilor în care executarea unui mandat european de arestare (...) trebuie să fie considerată că nu aduce atingere dreptului la apărare, este incompatibilă cu menținerea unei posibilități a autorității judiciare de executare de a supune această executare condiției ca respectiva hotărâre de condamnare să poată fi revizuită pentru a garanta dreptul la apărare al persoanei interesate”¹²⁾.

Cea de a doua întrebare adresată Curții prezintă, de asemenea, relevanță pentru studiul de față, întrucât pune în discuție compatibilitatea art. 4a alineatul (1) din Decizia-cadru 2002/584/JAI cu cerințele care rezultă din dreptul la o cale de atac efectivă și la un proces echitabil prevăzut la articolul 47 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, precum și cu dreptul la apărare garantat de articolul 48 alineatul (2) din aceasta.

Potrivit viziunii instanței europene, dreptul persoanei acuzate de a fi prezentă la propriul proces este inclus în dreptul la un proces echitabil, acest drept nefiind însă unul absolut. Cu privire la acest aspect, Curtea consideră că persoana acuzată poate renunța la dreptul de a compărea în persoană la proces, de bunăvoie, în mod expres sau tacit, dar fără echivoc. Renunțarea trebuie să fie însoțită de un minimum de garanții corespunzătoare gravității sale și să nu intre în conflict cu niciun interes public important. Mai mult decât atât, se consideră că nu se poate reține o încălcare a dreptului la un proces echitabil din moment ce persoana acuzată a fost informată cu privire la data și locul desfășurării procesului sau a fost apărată de un avocat pe care l-a mandatat în acest scop, iar aceasta nu s-a prezentat în persoană la proces¹³⁾.

Din perspectiva deciziei-cadru în discuție, Curtea afirmă că cerințele prevăzute la art. 4a alineatul (1) literele (a) și (b) constituie ipotezele în care se poate considera că persoana în cauză a renunțat în mod voluntar și neechivoc să se prezinte la proces, cu consecința imediată a executării mandatului de arestare emis și a imposibilității persoanei în cauză de a se prevala de dreptul la rejudicarea cauzei în prezența sa în statul membru emitent¹⁴⁾.

Având în vedere aceste considerații, Curtea concluzionează că articolul avut în vedere nu încalcă dreptul la o cale de atac efectivă și la un proces echitabil și nici dreptul la apărare.

¹¹⁾ *Ibidem*, §62.

¹²⁾ CJUE, *Stefano Melloni c. Ministerio Fiscal*, C-399/11, 26.02.2013, § 44.

¹³⁾ *Ibidem*, § 49.

¹⁴⁾ *Ibidem*, § 52.

În ceea ce privește chestiunea referitoare la posibilitatea unui stat membru de a aplica standardul de protecție mai ridicat al drepturilor fundamentale garantat de constituția sa, Curtea apreciază ca o interpretare a art. 53 din Cartă care ar permite statului membru să supună executarea unui mandat european de arestare emis în scopul executării unei hotărâri pronunțate în lipsă unor condiții având ca obiect evitarea unei interpretări care aduce atingere drepturilor fundamentale recunoscute de constituția sa nu poate fi reținută.

Aceasta deoarece, printr-o astfel de interpretare, s-ar aduce atingere principiului supremației dreptului Uniunii, precum și obiectivelor urmărite de legiuitorul Uniunii la momentul adoptării Deciziei-cadru 2009/299/JAI.

În acest sens, nu poate fi trecută cu vederea retorica instanței europene: „(...) a permite unui stat membru să se prevealeze de articolul 53 din cartă pentru a supune predarea unei persoane condamnate în lipsă condiției, care nu este prevăzută de Decizia-cadru 2009/299, ca hotărârea de condamnare să poată fi revizuită în statul membru emitent, cu scopul de a evita să se aducă atingere dreptului la un proces echitabil și dreptului la apărare garantate de constituția statului membru de executare, ar conduce, prin faptul că ar repune în discuție uniformitatea standardului de protecție a drepturilor fundamentale definit prin această decizie-cadru, la o încălcare a principiilor încrederii și recunoașterii reciproce pe care aceasta urmărește să le consolideze și, prin urmare, la o compromitere a caracterului efectiv al deciziei-cadru menționate”.

Încheind șirul de judecăți expus în rândurile precedente, considerăm că această cauză prezintă însemnătate, întrucât scoate în evidență standardul de protecție al drepturilor procedurale ale persoanelor judecate sau condamnate în lipsă pe care îl acordă Uniunea Europeană. Astfel, atât dreptul persoanei acuzate la un proces echitabil, cât și dreptul la apărare sunt respectate, în măsura în care situația persoanei cade sub incidența vreunui dintre cazurile reglementate de Decizia-cadru 2009/299/JAI.

Mai mult decât atât, în cuprinsul deciziei sunt stabilite condițiile în care persoana în cauză trebuie să fie considerată că a renunțat în mod voluntar și neechivoc să se prezinte la proces, aspecte care pot constitui criterii de ghidaj pentru judecătorul național aflat în situația de a decide, în funcție de particularitățile fiecărei spețe, dacă persoana acuzată a renunțat la dreptul de a compărea în persoană la proces.

De asemenea, cauza reprezintă un bun prilej de a edifica legătura dintre principiul absolut al supremației dreptului Uniunii Europene și respectul datorat particularităților sistemelor juridice din statele membre.

3. STANDARDUL DE PROTECȚIE A DREPTURILOR PROCESUALE ALE PERSOANELOR JUDEcate SAU CONdamnATE ÎN LIPSĂ POTRIVIT VIZIUNII CEDO

Succesul înregistrat de sistemul jurisdicțional de garantare a respectării Convenției Europene a Drepturilor Omului¹⁵⁾ (denumită în continuare Convenția) a avut, printre multe altele, inclusiv consecința ca o parte covârșitoare a doctrinei să-l considere sursa principală de inspirație și inovație în domeniul dreptului. Jurisprudența vastă a instanței de la Strasbourg a constituit și pentru studiul de față un instrument util și eficace din punctul de vedere al aptitudinii acestuia de a desluși cele mai diverse probleme care se pot ivi. În acest context, formulăm doar câteva întrebări la care urmează să propunem răspunsuri în rândurile care urmează: care este semnificația noțiunii de „persoană judecată sau condamnată în lipsă”? Care este importanța dreptului de a fi prezent la propriul proces în contextul dezvoltării continue a protecției drepturilor omului? Există posibilitatea de a renunța la acest drept? Renunțarea la dreptul de a fi prezent implică subsecvent și renunțarea la garanțiile recunoscute de dreptul la apărare?

¹⁵⁾ R. Chiriță, Convenția europeană a drepturilor omului: comentarii și explicații, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 5.

3.1. DREPTUL DE A PARTICIPA ÎN MOD REAL LA PROPRIUL PROCES CA PARTE INTEGRANTĂ A DREPTULUI LA UN PROCES ECHITABIL

Indiscutabil, dreptul la un proces echitabil, astfel cum este reglementat de art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului¹⁶⁾, ocupă un loc „eminent” în societatea democratică contemporană, fiind consacrat de judecătorul european ca unul dintre principiile care constituie structura de bază a ordinii publice europene a drepturilor omului¹⁷⁾.

Având natura juridică a unui drept procedural, dreptul la un proces echitabil conține garanțiile pe care le are la dispoziție o persoană într-un stat de drept pentru a-și valorifica drepturile și libertățile. În mod justificat, un autor¹⁸⁾ consideră că, în absența acestor garanții, starea permanentă de conflict între orice particular și puterea publică nu ar putea conduce decât la un singur câștigător.

Având în vedere că dreptul de a participa în mod real la propriul proces nu se bucură de o reglementare expresă, acesta fiind dedus, așa cum vom vedea, pe cale jurisprudențială din interpretarea articolului 6, considerăm că încadrarea acestuia printre garanțiile implicite ale dreptului la apărare scoate în evidență atât importanța semnificativă a dreptului, cât și interdependența care există între dreptul de a fi prezent și celelalte garanții ale dreptului la un proces echitabil. Această interdependență presupune faptul că drepturile garantate de paragraful al treilea al articolului 6 sunt dificil de exercitat în măsura în care prezența persoanei acuzate la proces nu este asigurată.

Dreptul inculpatului de a fi prezent la propriul proces a fost consacrat pe cale jurisprudențială de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Instanța europeană a afirmat pentru prima dată în cauza *Colozza c. Italiei* că obiectul și scopul articolului 6, privit în ansamblu, garantează dreptul persoanei de a participa la propriul proces¹⁹⁾. Mai mult decât atât, având în vedere că paragraful 3 al articolului 6 asigură oricărui acuzat „dreptul de a se apăra el însuși”, „dreptul de a întreba sau solicita audierea martorilor”, precum și dreptul „de a fi asistat gratuit de un interpret dacă nu înțelege sau vorbește limba folosită la audiere”, Curtea a dedus că înfățișarea acuzatului la propriul proces este, în principiu, obligatorie²⁰⁾.

Garantarea implicită prin art. 6 a dreptului de a fi prezent la judecată implică anumite consecințe pentru statele semnatare, acestea având obligația pozitivă de a asigura prezența personală a inculpatului la propriul proces, cu atât mai mult cu cât procedura vizează aprecierea cuantumului pedepsei, având, prin urmare, o „importanță crucială” pentru persoana în cauză²¹⁾.

În soluționarea unei plângeri similare, Curtea a statuat că, în măsura în care recursul are ca unic obiect o nouă evaluare a personalității și caracterului inculpatului din punctul de vedere al pericolozității și agresivității acestuia și luând în calcul posibilitatea majorării pedepsei la detențiune pe viață, prezența inculpatului în fața judecătorilor este obligatorie²²⁾. Pe cale de consecință, pentru ca dreptul în discuție să fie garantat într-o manieră concretă și efectivă, iar nu iluzorie, statele au obligația de a asigura înfățișarea inculpatului pentru ca acesta să aibă posibilitatea să își exercite „dreptul de a se apăra el însuși”²³⁾.

¹⁶⁾ Ratificată de către România prin Legea nr. 30/1994, publicată în M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994, cu modificările și completările ulterioare.

¹⁷⁾ *Fr. Sudre*, *Drept european și internațional al drepturilor omului*, trad. de Raluca Bercea, Violeta-Irina Avram, Magdalena Roibu, Flaminia-Nera-Flavia Stărc-Meclejan și Andreea Verțeș-Olteanu, Ed. Polirom, Iași, 2006, p. 249.

¹⁸⁾ *R. Chiriță*, op. cit., p. 195.

¹⁹⁾ CEDO, *Colloza c. Italiei*, 12.02.1985, § 27.

²⁰⁾ *Ibidem*, § 27, *R. Chiriță*, op. cit., p. 338.

²¹⁾ CEDO, *Kremzow c. Austriei*, 21.09. 1993, § 67-68.

²²⁾ CEDO, *Michael Edward Cooke c. Austriei*, 08.02.2000, § 42.

²³⁾ Cauza *Michael Edward Cooke*, precit., § 43.

Curtea este constantă în a afirma că dreptul inculpatului de a fi prezent la propriul proces are o importanță deosebită, atât din punctul de vedere al dreptului acestuia de a fi audiat, cât și din cel al necesității de a verifica exactitatea informațiilor sale și de a le confrunta cu declarațiile părții vătămate, cât și cu cele ale martorilor²⁴). Mai mult, se admite că, pentru a fi întrunite cerințele unei participări efective, art. 6 privind ca întreg garantează nu doar dreptul de a fi prezent, ci și dreptul de a asculta și urmări dezbaterile²⁵), existând o violare a Convenției în acest sens dacă inculpatul a fost prezent la judecarea cauzei, însă nu a putut asculta dezbaterile.

Cu toate acestea, dreptul de a compărea în persoană la propriul proces nu este absolut, fiind susceptibil de anumite restrângeri în situația în care procedura se desfășoară în apel sau în recurs. Astfel, instanța europeană consideră că dreptul la un proces echitabil se extinde și asupra procedurilor din apel, însă acesta se aplică cu mai puțină strictețe, fiind astfel evident că prezența inculpatului nu prezintă aceeași importanță semnificativă în apel precum la judecata în primă instanță²⁶). Maniera în care este aplicat art. 6 în apel sau recurs depinde de particularitățile procedurii în discuție, fiind necesar să se țină cont de ansamblul procesului în ordinea juridică internă, precum și de rolul jucat de instanța de apel sau recurs²⁷).

Astfel, lipsa persoanei de la procedura în fața instanței de apel poate fi justificată în măsura în care acestea vizează doar chestiuni de drept, instanța nefiind însărcinată să stabilească starea de fapt. În mod surprinzător, dar nu nejustificat, Curtea statuează că, inclusiv în situația în care procedura în fața instanței de apel implică atât chestiuni de drept, cât și de fapt, art. 6 nu conferă întotdeauna dreptul la audiență, cu atât mai puțin dreptul de a compărea în persoană²⁸).

Un exemplu în acest sens îl constituie cauza *Kamasinski*, în care Curtea nu a reținut o violare a caracterului echitabil al procedurii pe motiv că procedura în fața instanței de apel nu implica o nouă examinare a probelor și nici o reevaluare a vinovăției inculpatului. Mai mult, în cadrul motivelor de apel invocate, nu au fost ridicate probleme care să necesite evaluarea personalității inculpatului, iar instanța nu a avut competența de a stabili o pedeapsă mai severă decât cea stabilită în primă instanță²⁹). Cu toate acestea, prezența inculpatului la judecarea cauzei în primă instanță este, în principiu, obligatorie, iar, ori de câte ori chestiunea în cauză dobândește o importanță deosebită pentru inculpat, statul are obligația de a asigura înfățișarea personală a acestuia la judecată, indiferent de stadiul procesual în care se află cauza.

O altă chestiune care relevă importanța dreptului de a fi prezent la propriul proces este cea legată de dreptul de a fi asistat de un avocat [art. 6 parag. 3 lit. c)] și consecințele pe care le are lipsa acuzatului asupra acestui drept. Astfel, particularitățile stării de fapt reținute în cauza *Poitrimol* a oferit Curții prilejul de a statua asupra chestiunii dacă și în ce măsură acuzatul care a lipsit în mod deliberat de la judecată rămâne îndreptățit să își exercite dreptul la asistență juridică. Cu privire la acest aspect, instanța de la Strasbourg consideră că dreptul oricărei persoane acuzate de săvârșirea unei infracțiuni de a fi apărată de un avocat ales sau numit din oficiu este fundamental pentru caracterul echitabil al procedurii.

Mai mult, o astfel de persoană nu pierde beneficiul acestui drept ca o consecință a neprezentării la proces. Prin urmare, privarea inculpatului care lipsește în mod deliberat de la proces de dreptul de a fi asistat de un apărător este disproporționată, ținând seama de importanța semnificativă a dreptului la apărare într-un stat

²⁴) CEDO, *Poitrimol c. Franței*, 23.11.1993, § 35; CEDO, 13.02.2001, *Krombach c. Franței*, § 86; CEDO, *Medenica c. Elveției*, 14.06.2001, § 54; CEDO, *Sejdovic c. Italiei*, 1.03.2006, § 92; CEDO, *Viola c. Italiei*, 5.10.2006, § 50.

²⁵) CEDO, *Stanford c. Regatului Unit*, 23.02.1994, § 26.

²⁶) CEDO, *Ekbatani c. Suediei*, 26.05.1988, § 31; CEDO, *Kamasinski c. Austriei*, 19.12.1989, § 106; cauza *Kremzow*, precit., § 58; cauza *Michael Edward Cooke*, precit., § 35; CEDO, *Hermi c. Italiei*, 18.10.2006, § 60.

²⁷) CEDO, *Monnell și Morris c. Regatului Unit*, 02.03.1987, § 56.

²⁸) Cauza *Kremzow*, precit., § 58; Cauza *Michael Edward Cooke*, precit., § 35; Cauza *Hermi*, precit., § 62-64.

²⁹) Cauza *Kamasinski*, precit., § 107-108.

de drept³⁰⁾. Legislația statelor semnatare trebuie să descurajeze absențele nejustificate, însă, pentru a atinge acest obiectiv, nu pot fi create excepții de la dreptul la asistență judiciară³¹⁾.

3.2. RENUNȚAREA LA DREPTUL DE A PARTICIPA LA PROPRIU PROCES

Potrivit jurisprudenței constante a Curții, dreptul de a participa la propriul proces nu este unul absolut, ci este un drept la care se poate renunța în măsura în care sunt respectate anumite condiții. Astfel, renunțarea la exercițiul unui drept garantat de Convenție trebuie stabilită într-o manieră neechivocă și să fie însoțită de un minimum de garanții proporționale cu importanța renunțării la dreptul de a fi prezent. Mai mult, renunțarea nu trebuie să contravină vreunui interes public major³²⁾.

Premisa acestor principii este dată de necesitatea ca, anterior luării unei hotărâri, inculpatul să fi fost încunoștințat printr-o notificare oficială și personală de acuzarea care i se aduce³³⁾. Paragraful 3 lit. a) din cadrul articolului 6 prevede că orice persoană acuzată are dreptul de a fi informată „într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa”. Acest drept presupune ca acuzatul să fie informat nu numai cu privire la faptele materiale, ci și cu privire la încadrarea juridică dată acestor fapte³⁴⁾.

Apare astfel evidentă diligența pe care statele semnatare trebuie să o adopte pentru a asigura acuzatului o informare completă și detaliată cu privire la acuzațiile reținute în sarcina sa. Prin urmare, în măsura în care statul a încălcat obligația de a aduce la cunoștința inculpatului procedurile penale pornite împotriva sa ori încunoștințarea nu s-a realizat într-o manieră efectivă, o cercetare cu privire la renunțarea inculpatului la dreptul de a fi prezent este inutilă, întrucât se consideră că acesta nu a avut cunoștință de proces.

Particularitățile spețelor care au făcut obiectul unor hotărâri ale instanței de la Strasbourg relevă unele criterii de ghidaj menite să clarifice problema renunțării la dreptul de a participa la propriul proces.

Astfel, cauza *Colozza* a reprezentat un bun prilej pentru Curte de a se pronunța cu privire la neconformitatea procedurii de citare realizată de autoritățile italiene cu nivelul de protecție impus prin Convenție. Din starea de fapt reținută în această cauză reiese că, după mai multe încercări de a-l contacta pe reclamant la adresa care era indicată în registrul greșierului, acesta a fost declarat de negăsit, iar ulterior „persoană care s-a sustras în mod voit de la executarea unui mandat emis de o instanță judecătorească”.

Subsecvent, acesta a fost judecat în lipsă și condamnat. Luând în considerare faptul că încercările de a-l localiza s-au rezumat la adresa arătată în registrele greșierului general, cu toate că se știa că nu mai locuiește acolo, Curtea a constatat că acestea au fost inadecvate, cu atât mai mult cu cât reclamantul a putut fi localizat în contextul altor proceduri penale. Pe cale de consecință, Curtea a arătat că nu se poate considera că reclamantul a renunțat la dreptul de a compărea în fața instanței sau că acesta a urmărit să se sustragă justiției. Mai mult, s-a arătat că declararea reclamantului ca persoană care se sustrage justiției ca urmare a

³⁰⁾ Cauza *Poitrimol*, precit., § 34 și 38; CEDO, *Karatas și Sari c. Franței*, 16.05.2002.

³¹⁾ CEDO, *Van Geyselghem c. Belgiei*, 21.01.1999, § 34; Cauza *Krombach*, precit., § 89. Prin hotărârea *Krombach*, Curtea, în esență, a condamnat judecata în contumacie din sistemul francez pe motivul că aceasta instituia interdicția absolută a celui judecat în lipsă de a fi reprezentat de un apărător. Curtea consideră că acuzatul nu poate fi obligat să se predea pentru a putea fi rejudicat în condiții conforme cu art. 6, întrucât aceasta ar însemna ca exercitarea dreptului la un proces echitabil ar fi subordonată unei garanții ce implică libertatea fizică a acuzatului (hotărârea *Krombach*, § 87).

³²⁾ Cauza *Colozza*, precit., § 28; cauza *Poitrimol*, precit., § 31; cauza *Sejdovic*, precit., § 86;

³³⁾ *R. Chiriță*, op. cit., p. 341.

³⁴⁾ *Fr. Sudre*, op. cit., p. 298.

neinformării autorităților locale de schimbarea domiciliului constituie o sancțiune disproporționată, având în vedere importanța pe care dreptul la un proces echitabil îl are într-o societate democratică.

Prin aceeași hotărâre, instanța europeană statuează că persoanei acuzate de săvârșirea unei infracțiuni nu îi revine sarcina probei de a dovedi că nu s-a sustras judecății sau că absența sa a fost determinată de forță majoră, ci această obligație incumbă instanței care trebuie să stabilească dacă motivele care au stat la baza absenței sunt întemeiate sau că acuzatul a lipsit din motive care excedează propria voință³⁵⁾.

În cauza *F.C.B. c. Italiei*³⁶⁾, Curtea a statuat că imposibilitatea reclamantului de a se prezenta la proces ca urmare a detenției sale într-un alt stat nu justifică optica instanței de a concluziona că acesta a renunțat la dreptul de a fi prezent în susținerea propriei cauze, cu atât mai mult cu cât acesta nu a primit o notificare oficială cu privire la data ședinței de judecată.

Cu privire la acest aspect, se consideră că o informare indirectă prin avocatul care s-a aflat în contact cu reclamantul ar putea fi în anumite condiții conformă cu cerințele ce decurg din dreptul la un proces echitabil. Totuși trebuie cercetat dacă într-adevăr persoana în cauză a avut cunoștință de proces și să se stabilească dacă acesta a renunțat în mod neechivoc la dreptul de a participa.

În acest context, trebuie amintită cauza *Somogyi*³⁷⁾, în a cărei stare fapt s-a reținut că autoritățile italiene au considerat că reclamantul a renunțat la dreptul de a fi prezent la propriul proces pe baza faptului că acesta nu s-a prezentat în fața judecătorului de instrucție și nu a desemnat un avocat care să-l reprezinte, deși a fost informat prin scrisoare recomandată de procedurile penale demarate împotriva sa. Reclamantul a contestat această versiune a faptelor, susținând că nu a primit scrisoarea în cauză, deoarece adresa a fost incorectă. Circumstanțele în care a fost livrată înștiințarea au rămas incerte, întrucât nu au existat suficiente probe care să ateste faptul că reclamantul a primit scrisoarea.

Având în vedere că au existat anumite neconcordanțe între semnătura de pe formularul de confirmare a primirii și alte semnături anterioare produse de reclamant, precum și între prenumele adevărat al reclamantului și cel al persoanei care a semnat biletul, Curtea a reținut că au existat dubii serioase în privința locului unde a fost livrată scrisoarea. Pe cale de consecință, nu se poate stabili dincolo de orice îndoială rezonabilă că reclamantul a avut cunoștință de proces sau că acesta a renunțat la dreptul de a fi prezent. În legătură cu faptul că reclamantul a aflat despre proces prin intermediul presei locale, Curtea a amintit că procedura de informare în legătură cu începerea urmăririi penale este un act juridic de o asemenea importanță încât este necesar să fie efectuat în conformitate cu cerințele procedurale și de fond astfel încât să fie garantată exercitarea efectivă a drepturilor acuzatului, o înștiințare vagă și neoficială neputând fi considerată aptă să înlocuiască un act procesual cu efecte specifice³⁸⁾.

În ceea ce privește citarea persoanelor acuzate prin intermediul avocatului și conformitatea acestuia cu cerințele ce decurg din lit. a) a paragrafului 3 din cadrul articolului 6, instanța europeană reține că acestea nu sunt în sine incompatibile cu dreptul la un proces echitabil, însă este necesară o diligență suplimentară pentru a evalua dacă inculpatul a renunțat la dreptul de a compărea în persoană la propriul proces³⁹⁾.

Cu toate acestea, inculpatul trebuie să depună diligență în susținerea propriei cauze⁴⁰⁾ și să nu contribuie la apariția unei împrejurări care să-l împiedice să ia parte la propriul proces. Astfel, în cauza *Medenica*

³⁵⁾ Cauza *Colozza*, precit., § 30; CEDO, *Demebukov c. Bulgariei*, 28.02.2008, § 49.

³⁶⁾ CEDO, *F.C.B. contra Italiei*, 28.08.1991.

³⁷⁾ CEDO, *Somogyi c. Italiei*, 18.05.2004.

³⁸⁾ *C. Bîrsan*, Convenția europeană a drepturilor omului: comentariu pe articole, Ed. C.H. Beck, București, 2010, p. 515.

³⁹⁾ CEDO, *Yavuz c. Austriei*, 27.05.2004, § 49.

⁴⁰⁾ CEDO, *Melin c. Franței*, 22.06.1994, § 25.

contra Elveției, Curtea nu a reținut o violare a dreptului la un proces echitabil, întrucât motivul pentru care reclamantul a lipsit de la proces s-a datorat în mod subtil propriei sale conduite. În fapt, reclamantul, de profesie medic, anterior începerii procesului în Elveția, se afla în Statele Unite practicând medicina. Unul dintre pacienții săi, suferind de cancer, a obținut un ordin din partea unei instanțe americane care implica interdicția pentru inculpat de a părăsi teritoriul american pe motiv că era singurul medic care îl putea trata. Ceea ce trebuie subliniat este faptul că, în cadrul audierii în fața instanței americane care trebuia să decidă asupra interdicției, reclamantul a susținut declarații echivoce și inexacte cu privire la procedura elvețiană, inducând în eroare instanța americană cu scopul de a asigura o hotărâre care ar avea ca și consecință imposibilitatea acestuia de a se prezenta în fața instanței elvețiene. În ochii Curții, această conduită este una culpabilă și nu poate fundamenta o eventuală rejudecare a cauzei.

3.3. JUDECATA IN ABSENTIA ȘI DREPTUL PERSOANEI LA REJUDECAREA CAUZEI

Curtea a statuat, în repetate rânduri, că o procedură penală care se derulează în absența inculpatului nu este în sine incompatibilă cu dispozițiile Convenției, în măsura în care persoana în cauză are posibilitatea să obțină ulterior ca o jurisdicție să statueze din nou, după ce a ascultat-o, cu privire la temeinicia acuzațiilor în fapt și în drept⁴¹⁾.

Astfel, statele semnatare pot trimite în judecată persoane în lipsa acestora, cu condiția ca acestea să fi renunțat în prealabil, în mod neechivoc și după ce au fost legal citate, la dreptul de a compărea în persoană la propriul proces. În măsura în care aceste cerințe nu sunt respectate, Curtea instituie obligativitatea redeschiderii procedurii⁴²⁾, considerând că un eventual refuz al rejudecării contravine dreptului la un proces echitabil.

Instanța europeană a hotărât în cauza *Sejdovic* că reclamantul, care a fost judecat în lipsă și în privința căruia nu s-a putut demonstra că urmărise să se sustragă justiției sau că renunțase în mod neechivoc să ia parte la proces, nu a avut posibilitatea de a obține o nouă hotărâre în fața unei jurisdicții cu puteri depline, după ascultarea acestuia, cu privire la temeinicia acuzațiilor aduse împotriva lui⁴³⁾. Pe cale de consecință, a avut loc o încălcare a articolului 6 din Convenție, luând în considerare și faptul că procedura internă italiană nu garanta nici dreptul persoanei care lipsește de la proces de a fi informat cu privire la urmărirea inițiată împotriva sa, nici dreptul acesteia de a se prezenta personal la ședință.

În acest context, trebuie menționat faptul că, în privința persoanelor condamnate în lipsă care se află în stare de detenție, se consideră că, prin respingerea unei cereri de rejudecare, acestea se află într-o detenție ilicită, în raport de prevederile care reglementează dreptul la libertate și la siguranță (fiind incidente dispozițiile art. 5 din Convenție)⁴⁴⁾.

Astfel, Curtea a considerat în cauza *Stoichkov* că, în măsura în care condamnatul s-a aflat în imposibilitate de a obține o rejudecare a cauzei, procedurile penale îndreptate împotriva acestuia au fost în mod vădit contrare principiilor cuprinse în art. 6. Pe cale de consecință, privarea inițială de libertate a reclamantului a fost în conformitate cu art. 5, fiind, așadar, licită, până în momentul respingerii cererii de rejudecare, deoarece el era privat de libertate în urma unei condamnări legale din partea unei instanțe, însă a devenit ilicită ca urmare a refuzului instanței de a redeschide procedura.

⁴¹⁾ Cauza *Sejdovic*, precit., § 82; CEDO, *Einhorn c. Franței*, 16.10.2001, § 33; CEDO, *R.R. c. Italiei*, 09.06.2005.

⁴²⁾ *R. Chiriță*, *Dreptul la un proces echitabil*, Ed. Universul Juridic, București, 2008, p. 328.

⁴³⁾ Cauza *Sejdovic*, precit., § 105.

⁴⁴⁾ *R. Chiriță*, op. cit., p. 329.

4. CONCLUZII

Exigențele impuse la nivel european, pe care le-am expus în paginile anterioare, în scopul de a crea, cel puțin într-un viitor apropiat, un cadru reglementar uniform, trebuie să constituie un standard de atins pentru legiuitorul român în edictarea normelor pe baza cărora o persoană judecată în lipsă poate obține o redeschidere a procesului penal.

Așa cum vom arăta într-un articol viitor, calea de atac extraordinară a redeschiderii procesului penal este, chiar și la acest moment, caracterizată de o serie de lacune și probleme de interpretare, mai mult sau mai puțin susceptibile de a crea prejudecii asupra siguranței circuitului juridic.